

ményeinek tükrében az 1938-ban írott regény egyes megállapításai ismét érvényesnek látszanak. Az, hogy besorolhatjuk-e valaha is a jelentős, de idejétmúlt kordokumentumok közé, Rortyval szólva, „politikai jövőnk esetlegességein múlik”.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Papolczy Péter, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2003, 299 oldal, 1900 Ft)

JONI SKIFTESVIK:

Akit állva temettek el

Ha valaki elkötelezett híve az északi népek irodalmának, nem mehet el szó nélkül Joni Skiftesvik regénye mellett. A finn szerzőt üdvölgatással köszöntötte hazája sajtója, és nem is ok nélkül. A regény 1990-ben jelent meg Helsinkiben, s a Polar Alapítványnak köszönhetően végre magyarul is kézbe vehetjük, hiszen a Polar Könyvek sorozat az értékes és különleges skandináv-északi szépirodalmat a hazai közönség számára is elérhetővé kívánja tenni.

A kezdeményezést rögtön szimpatikusnak találjuk, amint befeledkezünk Joni Skiftesvik csodaszép regényébe. Sajátosan északi világ tárul elénk egy halászfalucska életének apró mozzanatain keresztül. Bár a magyar olvasó kevésbé érezheti ott-

hon magát e kultúrkör motívumai között, ahogy egyre gyakrabban surrognak a lapok az ujjaink alatt, a megfejtés nem várat magára sokáig. Megtaláljuk a kulcsot a jelentőségteljes pillanatokban felbukkanó főka motívumához is, és a könyv végére érve el tudjuk dönteni, csupán egy állatról, vagy jóval többről volt-e szó.

Skiftesvik időkezelése meglehetősen rapszodikus, híján van minden linearitásnak. A tények egymáshoz illesztése csapongó, a kapcsolódási felületek közötti rögzítőanyag gyakran homályban marad, vagyis elsőre nem mindig érthető a mondatok egymásutánisága. A szöveg azonban egy pillanatra sem engedí lankadni a figyelmet, a visszaemlékezések, beszélgetések, múlt- és jelenbeli történetek pedig előbb-utóbb koherens egésszé állnak össze.

Aaro Vesterperi, a magányos halász ébreszti bennünk a legtöbb képtelyt; az érzelmi skála szélső pontjait is bejárjuk történetét olvasva. Jallu, a tehetős boltos ocsmány módon megalázza Aarót, de neki is maradt egy utolsó ütőkártyája: hazatért Bruuno, a fia. Hosszú távolléte miatt már nem tartozik a falu megmerevedett hierarchiájába, új pozíciója („a világjárásból hazaérkezett falunkbeli”) lehetőségek tárházát tartogatja számára. Ő pedig ezt egyetlen dologra használja fel: a bosszúra. Az összekuszálódott szálatkat neki kell kibogoznia, a vélt és valós sérelmeket pedig tisztáznia, ha

máshogy nem, hát bosszút állva mindazért, amit a családjával elkövettek. Amíg Bruuno hajója, az Aldebaran kirakodik, sötét titkok és súlyos vétségek kerülnek napvilágra. Az olvasót és az apa-fiú kapcsolatot egyaránt megviselik a múltból előrángatott, az emberi méltóságot alapjaiban megrépázó esetek. Amikor Aaro keze használhatatlan lett, Laina, a felesége ment le a kikötőbe dolgozni, méghozzá rönkfákat rakodni. A rakodómunkások toborzása, a rokonság előnyökhöz juttatása egy elmúlt időszakra emlékezteti az olvasót: Korpela ott szégyeníti meg a falu lakosait, ahol csak tudja, míg ők azért várakoznak csapatostul a szabad ég alatt, hogy felvegye őket egy-egy rakodás erejéig dolgozni. Akit kiválaszt, annak bizton kerül étel az asztalára, akiket viszont nem, azok nem is reménykedhetnek, lévén ez az egyetlen munkalehetőség. Kérdéseinkre csak sokára kapunk választ: mivel fogalkozott Laina, és miért rándul össze Jallu, a boltos Bruuno nevének hallatán?

A történet tele van meglepetéssel; ezek egyike, amikor Bruuno el látogat egy sötét padlásszobába, hogy feltegye élete legkínzóbb kérdéseit Istennek. Isten kezdetben elutasító: a fiúnak nem szabad felkapcsolnia a villanyt, hiszen nem kell mindent látnia és tudnia. Bruuno végül megkapja az áhított választ, de közben „Isten angyalokai” tüzes nyilat lőnek a mellébe.

Skiftesvik stílusa hűvös, távolságtartó, szinte könyörtelen. Eszé ágában sincs moralizálni, pusztán hidegvérrel tudósít bennünket az – időnként elborzasztó – eseményekről. Semlegesség és nyugodtság árad a lapokról, a szerző nem foglal állást, pedig a történet nagyon is felkavaró; akár a mi hajónkra is felkapaszkozhat és ránk bámulhat hatalmas, nedves szemével az a bizonyos fóka.

KOVÁCS B. EDIT

(Fordította Pap Éva, *Polar Könyvek, Budapest, 2003, 204 oldal, ár nélkül*)

SZTANISZLAV SZTRATIEV:

Másutt *Bolgár egypercesek*

A semmire nyíló kapu vasból van, két oszlopa márványból; ha a kovácsolt, tekerdő indákon keresztülnézel, láthatod: nincs mögötte semmi. Kinyitják és becsukják néha, mégis csak kapu kilinccsel, kulccsal, ahogy illik. A semmire nyíló kapu létezik, de létezése önmagát tagadja: *céltalan*.

A semmire nyíló kapu cinizmusa kelet-európai sajátosság, és Sztratiev groteszkjei, egypercesei is ebből a cinizmusból, ha úgy tetszik, paradoxonból fakadnak. Ebből a forrásból merített Gombrowicz, Mrozek, Karinyth vagy Örkény, és Sztratiev sem maradt